

Omenjeno je bilo, da je za končno slovesnost Pozorje 84 nastala predstava, ki se vključuje v propozicije Pozorja in utegne se zgoditi, da bo prihodnje leto prišla v uradni program. To je bila premiera Oreškovićeve uprizoritve dramskega mirakla Ranka Marinkovića Glorija v izvedbi igralcev Srbskega narodnega gledališča iz Novoga Sada, le za lik Glorije je bila posebej angažirana beograjska igralka Svetlana Bojović. Marinkovićeve Glorija je nastajala pred tridesetimi leti, prve uprizoritve izvirajo iz leta 1955 (med njimi prva v Celju), potem so jo uprizarjali še večkrat, nazadnje v okviru Dubrovniških poletnih iger ob polemičnih odzivih dubrovniškega klera. Zato je bila radovednost toliko večja, kaj lahko režiser napravi s simboliko skrajnosti in predvsem s svetom katoliškega klera, ki v Marinkovićevem miraklu nastopa.

Izkazalo se je, da so gledališka izrazila tako v tehničnem kot konstruktivistično izraznem pogledu napravila izredno velik in za potek gledališkega dogajanja zelo pomemben razvoj. Oza dje scene je združeval tako cerkveni kot cirkuški ambient in pantomimični povezovalni prizori so sinhrono nakažovali oba svetova, na zgornjem prizorišču postaje križevega pota, spodaj cirkuške lože. Poglavitno pri uprizoritvi Želimira Oreškovića pa je dejstvo, da Marinkovićeve mirakel, ki je v bistvu

tudi politična moraliteta, rezonira s svojo simboliko: prizadevanja za ohranjanje in poživitev vere bi se v takšni obliki, z zunanjimi sredstvi, lahko odigrala tudi na katerem izmed drugih ideoloških področij. Prisposoba o manipulaciji s človekom s cirkuško artistko Glorijo, ki se zaradi spleta okoliščin znajde v samostanu, vendar ne more prerasti svoje človeške biti v idejno zagretost po želji duhovnika dona Jereta, učinkuje kot prisposoba za kateri koli voluntarizem na ideološkem področju. V tem se kaže trajna aktualnost Rankovega mirakla, ki sicer tu in tam učinkuje nekoliko dolgovezno in se zgublja v teatraličnem besedičenju, ki pa mu je režiser nekoliko pristrigel peruti. Predstava je zaživela z gledališko polnostjo in prevzela gledalca.

Koliko je predstava potemtakem res lahko gledališki dogodek? Tudi to, ne preveč vznemirljivo Pozorje je dalo odgovor na to nikoli dovolj razjasnjeno vprašanje: polnost in metaforična relevantnost besedila, tudi brez iskanih aktualizmov, ob angažiranju intenzivnih igralskih moči z režijsko zanesljivostjo in brez nasilnega eksperimentiranja ter s soglasnim sodelovanjem scenografov, koreografov, glasbenikov, — ob funkcionalnem spletu vseh teh sestavin vsekakor utegne nastati — gledališki dogodek.

France Vurnik

USMERITEV K AKTUALNEMU

Ob Kondorjevih novitetah s pogledom na šolsko klop

Že nekaj poprejšnjih zvezkov Kondorjeve knjižnice je opozorilo, da se ta zbirka, prvenstveno namenjena srednješolcem, utirja k tistim avtorjem in k takim delom, ki jih je možno opredeliti kot pomembno aktualizacijo za beročo mladino, ne da bi ponujeno vsakokrat pomenilo soskladje s šolskim bobnom.

O preišljeni usmeritvi, kjer je vsaj nekaj del že dolgo pričakovanih tudi za čisto praktične šolske potrebe, govore tudi zadnji štirje zvezki Kondorja.

V območju domače književnosti je posebej razveseljiva antologija Daneta Zajca Kepa pepela. Brez kurtoazije povedano — D. Zajčeva pesem, pa tudi poetična drama, ga upravičeno uvršča med najvidnejše povojne literarne ustvarjalce, s svojim delom je v dotedANJI poetološki praksi naredil teme-

ljito zarezo in hkrati ohranil aktualno polnokrvnost pesniške izpovedi. S svojo poetološko izvirnostjo v formalnem in vsebinsko-problemskem obsegu ima docela samosvoje mesto v današnjem času. Kepo pepela je antologijsko izbral, uredil in pripravil Boris A. Novak. Torej pesnik o pesniku, k temu je treba pridjati še urednikovo spremno besedo *Pesem in človek*. Boris A. Novak jo je izpeljal kot dvogovor z Zajčevu poezijo, torej mimo ustaljenih tirnic, kot je to v navadi za spremno besedo. B. A. Novak je s poznavanjem in z občutkom odbral Zajčeve pesmi iz zbirk, ciklov in poetičnih dram: *Požgane trave*, *Jezik iz zemlje*, *Otroka reke*, *Ubijalec kač*, *Potohodec*, *Rožengruntar*, *Si videl*, *Voranc*, *Mlada Breda*, *Belo ter štiri neobjavljene pesmi*. Tako je torej pred nami antologijski prerez najznačilnejšega, kar je nastalo izpod Zajčevega ustvarjalnega poetološkega razpona in pri tem urednik ni želel zaradi dojemljivostnega faktorja nobenih odstopanj, zato kaže Kepo pepela pojmovati prek mladinskega branja kot dosežek antologijske predstavitve pesnika. Boris A. Novak je dvogovor z Zajčevu poezijo pojmoval kot čim bolj sozvočen odmev na poetično sporočilo znotraj specifične pesmi, oziraje se na Zajčevu jezo na »poklicne razlagalce besedil«, sorodno hoteč, da pustimo, naj pesmi same govorijo. Zato ni naključje, da B. A. Novak že uvodoma posveča pozornost Zajčevemu jeziku in tropom, v branju pesmi je lahko primes osebnega občutja, v razlagi metaforike pa opozarja na bistvene poteze in izjemno svežino izrazne možnosti. Ritem je pri D. Zajcu lahko pravi ritual, zagotovo pa odsev prvinske sproščenosti in energije. Tudi pri igri besed ugotavlja, da Zajc to dela zaradi poetološke sporočilne premissi, zato igra z besedami nikoli ni sledila artistični dopadljivosti in cenenosti. Toliko značilne besedne figure v ponavljanju soustvarjajo napetost in

pomensko potencirajo jedro sporočilnega. Zajčeva pesem nas nagovarja z brezdomstvom človeka, kot neskončno ranljivega, zaznamovanega s tujstvom in zapisanega smrti. V ta osnovni splet pa je zajeto neskončno več in v večplastnosti pesmi se nam odkrivajo eksistencialne prenikave poteze in spoznanja, globoka tragika, pa tudi čudež življenja in sveta. Vsa spremna beseda pa želi doseči, da pustimo, naj pride pesem sama do nas. Ob koncu Zajčevega pesemskega dramskega izbora pa najdemo dva značilna primera esejistike. Značilna za miselno in pojmovno območje pesnika. Knjiga ne premore opomb, dodana pa je bibliografija. Zelo prilegajoče so likovne priloge Janeza Bernika in tvorijo svojevrstno časovno in umetniško vzporednico k Zajčevim pesmim.

Med dolgo pričakovanimi natisi v Kondorju je slednjič med nami izbor novel Iva Andrića *Misel*, ujeta v divjini. Novelistični I. Andrić je nehote podcenjen na račun romana med širšim krogom bralcev, kar pa je povsem nevzdržno; Andrićeva novelistika ima enako žlahtno estetsko vrednost kot roman in je docela nepogrešljiva v leposlovnem opusu Nobelovega nagradjenca. Značilne novele Iva Andrića je odbral Miha Mate ter napisal spremno besedo in dodal manj znane besede in razlage za posamezne novele. Z desetimi novelami, ki so jih prevedli Janko Moder, Tone Potokar, Severin Šali, je urednik želel po najboljših močeh strniti tipiko Andrićeve kratke proze tako po motiviki, kot po vsebinski plati, pa pri tem ohranil široko paleto. Škoda, da ni ob koncu dodal kakega Andrićevega eseja, morda poprej nekaj primerov iz njegove poezije. Očitno pa je urednik imel v zamisli koherentno podobo novelističnega Andrića kot izbrano, ilustrativno in zaokroženo podobo pisateljeve estetske zmogljivosti. Tako je Miha Mate tudi podal *Življenje in delo Iva Andrića* (pri kazalu je naslov spremne besede drugačen) in se osre-

dotočil na bistvene pojave in spoznanja, se ravnal po kronologiji. Najprej je prikazal življenjsko pot Andrića (kot navajajo, se je pisatelj rodil v Dolcu pri Travniku, ne v Travniku), se omejil na poglobitve postaje in na koncu navedel niz nagradnih in častnih priznanj. Prikaz Andrićevega literarnega dela je pregledno zgoščen, informativno opredeljen ter preprost in jasen, zato zlahka umljiv za srednješolca. Urednik je najprej skiciral naravo obeh osrednjih romanov, nato prešel k novelistiki in omenil naravo Andrićevega novelističnega ubesedovanja in značilne poteze, ki spremljajo novele v izboru: Seveda je vmes tudi ugotovitev, ki jo je dal sam Andrić, kako ni pomembno, ali pisatelj govori o sedanjosti in o preteklosti, zato pa je pomemben duh, ki preveva pripoved in daje sporočilo. V jedru bi lahko dejali, da Andrićeva proza odseva zgodovinski čas, vendar pa ljudje in njihova narava in nprav ostajajo v bistvu kaj malo spremenljivi, zato pisatelj govori prek svojega časa, kot o mnogokratnih različnih človeških navzkrižjih.

Rabindranatha Tagoreja poznamo pri knjižnici Kondor po Spevih, s čimer se je »šolsko« odprl pesniški kozmos velikega bengalskega književnika, skozenj pa seva svojevrsten poetični utrip narave in življenja, miselni svet Vzhoda in drugačen meditativen odnos do življenja. Tagore, ki je že od Gradnikovih zgodnjih prevodov zbuja več kot pozornost pri nas in drugod, je posredno ali neposredno vplival na več književnikov pri nas in po evropskem svetu. (Od A. Gradnika do Sama Simčiča.) Kar bogati prevodni beri Tagorjevih del v slovenščini se pridružuje Sádhana v prevodu Vinka Ošlaka. Kajpak Sádhanе — poti k popolnosti — ne bomo našli v nobenem učnem načrtu, najsi je Tagore leposlovec v območju svetovne književnosti in tudi delček (starega) učnega programa. Seveda je dragoceno, da smo ob prevajalčevem prizadevanju pridobili tudi

tistega Tagoreja, ki nam je bil nepoznan v slovenščini. Posredno pa nastane vprašanje, ali bo Kondorjeva knjižnica potlej skrbela tudi za filozofske antologije, izbore, primere? Nekoč, še pod uredništvom Uroša Kraigherja, je tak predlog prišel na plano kot posebno dopolnilo k literaturi in času. Če vzamemo v obzir Voltairovega Kandida, ki je prav tako izšel pri Kondorju in velja za filozofsko besedilo, pa je pri tem vendarle povsem prevladujoča leposlovna oblika. Kakor koli že, Tagorejeva Sadhana je pridobitev, ne le dopolnitev k Tagorejevemu leposlovnemu opusu. Ko je Tagore v dvajsetih letih hodil po Evropi, obloženi s krizami raznih vrst, je nevsiljivo ponudil streznitvena razmišljanja, ki so bolj z eksotiko privabljala mnoge, miselno prevzela redke; v današnji mnogo bolj krizni situaciji po Evropi in drugod se znova in živo vzpostavlja vprašanje o preverjanju filozofske misli in vrednot brez dogmatične preobleke in zarjavelih klišejev. Iz takih temeljev je prevajalec opozoril na delo, ki poprej ni bilo dostopno v domačem jeziku, najsi je to ena od možnosti. Vlasta Pacherner-Klander pa je podala pojasnila k sanskrtskim izrazom. Spremna beseda Vinka Ošlaka (ne Ošljaka!) iz eseja Premislek o Tagoreju je osebno barvita, premočrtna v svoji preišljeni naravnosti k vprašanju, ki jih avtor zastavlja kot bistvena in odprta do sebe in do sveta. Spregovoril je tudi o Tagoreju pri Slovencih, v ospredju pa je tudi njegova razlaga Tagorjeve filozofije, toliko drugačne že v pojmu filozofija, tu je tudi dejstvo, da ne bi mogli poimenovati »Tagorjeve filozofije« kot v sebi sklenjen sistem, kot smo ga vajeni pri evropskih mislecih, kar pa ne zmanjšuje pomena Sadhanе. Pomen je tu drugačen in drugje.

Brane Mozetič je poskrbel za izbor, prevode in ureditev Rimbaudovih pesmi, ki so izšle pod naslovom Pijani čoln. Ali je vmes nostalgični spomin na stare čitanke ali ne, kjer najdemo Rim-

bauda, naj presodi vsak sam, zagotovo pa v novih dosedanjih treh ni sledu ne o Baudelaireu ne o Rimbaudu ne o Whitmanu in ne o Traklu — pa še mnogih drugih — domačih. Še Majakovski kot da je bolj po naključju prisoten. Če pustimo šolsko grenčico ob strani, je Pijani čoln ob še tako zadržem nasprotovanju pridobitev nečesa, kar pač sodi v evropski kontekst pesniške literature in pojavnosti, pa naj posameznik nadene ta ali oni predznak, zatajiti vplivne reflekse tega pesnika ni mogoče. Brane Mozetič je ponudil premišljen, skrbno izbran prerez skozi liriko Arthurja Rimbauda, lahko je reči, da je vse pogloblavitno prevedel in podal zelo zaokroženo podobo o Rimbaudovem literarnem delu. Pri prevajanju se je srečal z zahtevnim gradivom, ga tekoče podal, o čemer pa bodo lahko več povedali strokovnjaki. Zagotovo pa je vmes velika zagretost prevajalca, ki je tudi temeljit poznavalec Rimbauda. Ob koncu je Brane Mozetič podal opombe, zagotovo so potrebne in v marsičem pojasnjevalne narave. Spremna beseda Zapisi o Rimbaudu in njegovi poeziji je širši prikaz o naravi in specifikah Rimbaudovega opusa, avtor pa je mestoma s pridom vnesel reminiscence o drugih književnikih in podal nekatere primerjave. Pri literaturi bi morda kazalo zaradi ravnotežja upoštevati italijanskega rimbaudologa Iva Morgonija. Na koncu najdemo začrtano življenjsko pot Arthurja Rimbauda, manjši izpusti v biografiki so nepotrebni.

Igor Gedrih

DIPLOMACIJA IN LITERATURA

Na rob knjige Mitje Vošnjaka VELE- POSLANIKOVI ZAPISKI

Takoj v začetku naj poudarim, da to ni recenzija, marveč nekoliko bolj vsebinsko zgoščen prikaz te že po svoji posebni zvrsti zelo zanimive (po vrsti

osme knjige, sicer znanega slovenskega književnika Mitje Vošnjaka, ki jo je izdala založba OBZORJA (Maribor, 1984). Predstavitev bo jedrnata: rojen je bil pred enainšestdesetimi leti v štajerskem (vinskem osrčju — to sem dodal namenoma) starorevnem Ptujju in se je kaj kmalu, s sedemnajstimi leti življenjsko odločil za naprednost, ki jo je označevala iskrena privrženost protinacizmu, sprejem v vrste najbolj prekaljenih — komunistov. To ga je nato povsem naravno pripeljalo kot prvoborca v vrste NOB, kjer je bil na čelu slovenske mladinske organizacije v Ljubljani, nato pa vse Slovenije. Zgodaj je začel pisateljevati, časnikariti in je po koncu vojne odločal o programu ljubljanske radijske hiše. Toda to je bil le premor: 1949 leta se je začela njegova diplomatska kariera — predstavnik nove Jugoslavije. Najprej je bil svetnik našega veleposlaništva na Dunaju, pa v Celovcu in, kar bi želel že zavoljo njegove strokovne nagnjenosti poudariti, kot svetnik v zunanjem ministrstvu je pomagal razreševati sporen tržaški voz, delo, ki ga je potem nadaljeval kot generalni konzul v Trstu. V marsičem je pomagal takrat preskočiti »zid molka«, ki so ga blokovci zgradili med nami in Celovcem, pa med nami, se pravi neposrednim tržaškim zaledjem, in nekdanjim »terezijansko« cvetočim pristaniščem velike monarhije.

Res je moral biti prožen, da je lahko prav tako uspešno nadaljeval kot poslanik v Vzhodnem Berlinu in se na to vrnil na čelo Mešanega odbora za izvajanje Posebnega statuta (priloga II Spomenice o soglasju iz leta 1954). Tudi na odgovornem mestu pomočnika Zveznega sekretarja za zunanje zadeve (1967—1969) se je naprej zanimal za »primorska in koroška« vprašanja in naposled pristal na končni postaji — kot veleposlanik na Dunaju, ki je še vedno omahoval med »cesarsko-apostolskim« bliščem in relativno majhnostjo druge avstrijske republike. Do-